

УДК 311.21:004

А. О. Красножон,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6662-7477>

DOI: 10.32702/2306-6792.2023.23.60

ОЦІНКА ТА ДІАГНОСТИКА ВПЛИВУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ

A. Krasnozhan,
Applicant for higher education, Hryhorii Skovoroda University of Pereiaslav

ASSESSMENT AND DIAGNOSTICS OF THE INFLUENCE OF THE ORGANIZATIONAL STRUCTURE OF AGRICULTURAL ENTERPRISES FOR THE IMPLEMENTATION OF COMPETITIVE DEVELOPMENT INNOVATIONS

Предметом статті є виявлення впливу організаційної структури на впровадження інновацій з метою конкурентоспроможного розвитку. Метою статті є виявлення її особливостей, оцінка й діагностика такого впливу та обґрунтування пропозицій щодо оптимізації. Отримані результати дослідження вказують на те, що організаційна структура найбільшою мірою відображає внутрішнє середовище господарювання аграрного підприємства, його ресурсний та інноваційний потенціал та значною мірою визначає конкурентоспроможний розвиток. Тому її побудова має бути раціональною, відповідною місії і завданням підприємства й підпорядковуватись чітко визначеним принципам. В умовах типового для сільськогосподарської зони лісостепу приватного сільськогосподарського підприємства (ПСП) Україна Київської області вона має лінійно-функціональну будову, є досить простою, достатньо обґрунтованою з чіткою підпорядкованістю функцій, відповідальності й центрів прийняття рішень. Вона оцінюється як досить обґрунтована з огляду на стійкі результати господарювання. Але очевидним є й перевантаження керівного складу; відсутність сучасних підрозділів та фахівців; недостатньо автоматизований документообіг та інформованість працівників; значні резерви для підвищення продуктивності й ефективності через недостатній рівень інноваційності. Це спонукало до рекомендацій її раціоналізації шляхом зміни повноважень топ-менеджменту та підрозділів з врахуванням, крім традиційного, проблемно-цільового та інноваційного підходів. Мова йде про утворення посади директора з розвитку, інновацій та маркетингу або надання цих функцій виконавчому директору й наглядовій раді; підрозділу з логістики, збуту та маркетингу; організаційне забезпечення диверсифікації діяльності для конкурентоспроможного розвитку через утворення підрозділу з переробки (пекарня, м'ясний цех, сироварня; виробничо-побутові послуги; підрозділу ужитково-прикладного мистецтва; еколого-природоохоронний підрозділу з функціями ландшафтного дизайну й облаштування сільських територій; фірмових магазинів або лотків). Вагомим елементом оптимізації організаційної структури та підвищення її ефективності обґрунтовано автоматизацію та цифровізацію підрозділу з облікової і планово-фінансової роботи; договори, продажі, перевезення з використанням мережі інтернет, спеціалізованих платформ та прямих зв'язків.

The subject of the article is to identify the impact of organizational structure on the implementation of innovations for competitive development. The purpose of the article is to identify its features, evaluate and diagnose such an impact and substantiate proposals for optimization. The results of the study indicate that the organizational structure to the greatest extent reflects the internal environment of an agricultural enterprise, its resource and innovation potential and largely determines its competitive development. Therefore, its construction should be rational, consistent with the mission

and objectives of the enterprise and subject to clearly defined principles. In the conditions of a typical private agricultural enterprise (PAE) in the forest-steppe agricultural zone of Ukraine, Kyiv region, it has a linear-functional structure, is quite simple, well-founded with a clear subordination of functions, responsibilities and decision-making centers. It is assessed as quite reasonable in terms of sustainable business results. However, it is also evident that the management team is overloaded; there are no modern departments and specialists; insufficiently automated document flow and employee awareness; significant reserves for increasing productivity and efficiency due to insufficient innovation. This led to recommendations to rationalize it by changing the powers of top management and departments, taking into account, in addition to the traditional, problem-targeted and innovative approaches. We are talking about creating the position of director of development, innovation and marketing or assigning these functions to the executive director and the supervisory board; a logistics, sales and marketing unit; organizational support for diversification of activities for competitive development through the creation of a processing unit (bakery, meat shop, cheese dairy; production and consumer services; arts and crafts unit; environmental protection unit with the functions of landscape design and rural development; branded stores or lounges; and a newly created department for the development of the company's business. An important element of optimizing the organizational structure and increasing its efficiency is the automation and digitalization of the accounting and financial planning unit; contracts, sales, and transportation using the Internet, specialized platforms, and direct communications.

Ключові слова: аграрні підприємства, інновації, організаційна структура, вплив, оцінка, діагностика, конкурентоспроможний розвиток.

Key words: agricultural enterprises, innovations, organizational structure, impact, evaluation, diagnostics, competitive development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Вирішення питань конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств різних форм власності та розмірів ґрунтується в сучасних умовах суспільної життєдіяльності на забезпеченні безпеки для працівників і виробництва, а також впровадженні інновацій. Саме інновації, особливо техніко-технологічні, фінансові цифрові, логістичні й маркетингові дозволяють їм набувати нових конкурентних переваг та посилювати існуючі. Мова йде про підвищення продуктивності використання ресурсів і праці, збереження корисних властивостей і товарного вигляду сировини і продукції, прискорення доставки, нові їх зразки, товарні знаки і бренди. Тому визначення чинників та джерел впровадження інновацій було і залишається актуальною науковою і практичною проблемою та потребує свого вирішення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Необхідно зазначити, що питання здійснення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств були і залишаються предметом досліджень провідних зарубіжних та вітчизняних науковців. Серед них слід виділити праці М. Портера, І. Вініченка, М. Ігнатенка, Ю. Кирилова, М. Маліка, А. Мармоль, В. Петренко, А. Постола, І. Романюк, Н. Рунчевої, О. Шпикуляка. Питання впровадження організаційної структури аграрних підприємств вивчали

М. Мескон, В. Андрійчук, О. Гудоров, С. Петренко, А. Радочинська. Значно менше досліджень присвячено забезпеченню конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств на основі інновацій. З цього напрямку слід відмітити праці Л. Березіної, А. Даниленка, В. Грановської, Н. Юрчук. Тим більше поглиблених розробок потребують питання оцінки й діагностики впливу на впровадження інновацій як чинника конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств їх організаційної структури.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є всебічна оцінка та діагностика впливу організаційної структури аграрних підприємств на впровадження інновацій для забезпечення їх конкурентоспроможного розвитку й обґрунтування на цій основі шляхів та засобів раціоналізації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У переважній більшості наукових досліджень впровадження інновацій в аграрні підприємства вивчаються їх види та напрями; ресурсний та інвестиційний супровід; організаційно-економічний механізм та інші інструменти забезпечення. І значно менше уваги приділяється організації виробництва та інших бізнес-процесів, організаційній структурі підприємства як чиннику інновацій. Це ж саме сто-

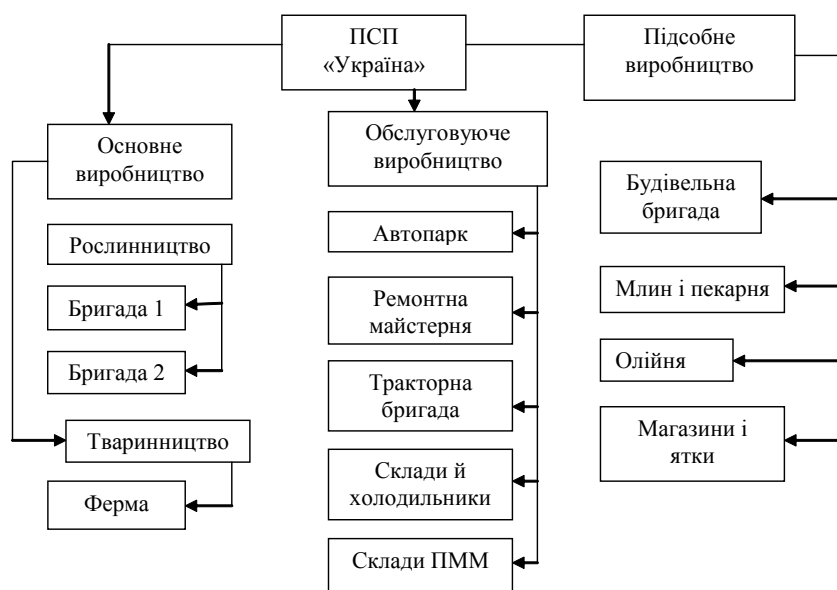

Рис. 1. Організаційна структура ПСП "Україна"

сується й оцінки впливу організаційної структури на конкурентоспроможний розвиток [1, с. 171]. Необхідно зазначити, що організаційна структура будь-якого аграрного підприємства означає його внутрішню будову, наявність та організацію певних підрозділів і служб, їх ієрархію, підпорядкування працівників; зв'язки між ними. У такому розумінні вона найбільш повно характеризує внутрішнє середовище господарювання, умови впровадження інновацій, конкурентоспроможного розвитку та відображає його. Саме організаційна структура дозволяє правильно розподіляти ресурси та найкращим чином їх використовувати; компетенції та функції підрозділів і працівників підприємств; впливає на всі аспекти їх управління на прогнозування діяльності.

Тому важливе значення має дотримання науково обґрунтованих принципів побудови організаційної структури, зокрема, й аграрних підприємств [2—5]. Насамперед, це: 1. Організаційна структура має відображати місію, цілі, задачі та стратегії й тактику, яких дотримується аграрне підприємство. 2. Вона має бути підпорядкована основному виробництву та його потребам. 3. Вона має бути направлена на оптимізацію всіх внутрішніх процесів підприємства, центрів відповідальності та прийняття рішень. 4. Організаційна структура має враховувати особливості зовнішнього середовища господарювання. 5. Організаційна структура має бути законною, економічною, мати резерви для реформування й удосконалення.

У теорії та практиці господарювання існує багато класифікацій і, відповідно, типів організаційних структур. Серед них є лінійні, функ-

ціональні, лінійно-функціональні за принципами побудови та в залежності від виробничого циклу і спеціалізації/диверсифікації виробництва. Вони можуть мати тимчасові або постійні підрозділи відповідно проблемно-цільового підходу до вирішення проблем; бути стратегічними матричними або тактичними за способами їх вирішення.

При цьому важливо, щоб організаційна структура аграрного підприємства була стійкою та передбачуваною і, одночасно гнучкою та адаптивною для одночасного забезпечення стратегії і тактики діяльності, тобто бути ефективною тут і зараз та працювати на перспективу [6, с. 47]. Тому їх оцінку та діагностику доцільно здійснювати в умовах того або іншого реально функціонуючого аграрного підприємства.

Одним із таких є розміщене у лісовій сільськогосподарській зоні типово приватне сільськогосподарське підприємство (ПСП) "Україна" (назва умовна) Київської області. Воно налічує 100 працівників, розміщене на досить великій площі території — 10 тис. га, 99,7% якої зайнято під рілля. Це недопустимо з екологічної точки зору, але через виробництво високомаржинальних культур дозволяє підприємству бути прибутковим та здатним до інновацій та інших кроків оптимізації, у т.ч. й еколого-економічної.

Підприємство має високі показники земельних ресурсозабезпечення, але фондоозброєності, стійке фінансове становище протягом тривалого періоду. Але показники продуктивності й ефективності ресурсокористування й виробництва залишаються досить посередніми. Це

свідчить про необхідність гармонізації його внутрішнього середовища, у т.ч. організаційної структури діяльності, підвищення можливостей для впровадження інноваційних проєктів з метою збереження та зростання трендів конкурентоспроможного розвитку.

Характерною ознакою діяльності ПСП "Україна" є повна виробнича, фінансово-економічна та соціальна відповідальність як виробника за результати своєї діяльності. Підприємство належить до великотоварних виробників продукції з спеціалізацією на зернових, олійних культурах та свинарстві. Для підприємства характерна досить проста лінійно-функціональна організаційна структура (рис. 1).

Як показує рис. 1, організація та управління організоване за лінійною схемою, пріоритет для виконання мають рішення лінійних керівників, а функціональні керівники надають рекомендації. Позитивними її сторонами були чіткі відповідальність і функції, підпорядкованість і швидке виконання. До недоліків слід віднести перевантаженість керівників верхнього рівня, відсутність багатьох сучасних підрозділів або фахівців, недостатня інформованість керівництва про зовнішнє середовище господарювання, слабка відповідність критеріїв ефективності роботи підрозділів і підприємства, мала гнучкість стосовно ринкових змін.

Основними проблемами розвитку ПСП "Україна" визначено: відставання від сучасних тенденцій впровадження інноваційних технологій ведення сільського господарства; не достатньо технологічне виробництво, тобто підприємство немає додаткових фінансових ресурсів для застосування інноваційних технологій в галузі рослинництва; слабка виконавська дисципліна працівників; ризики із збутом продукції; недостатній рівень її переробки. Також це недостатня мотивованість працівників, особливо на рядових посадах; слабка підприємницька ініціатива та недостатня підтримка й розуміння вимог модернізації діяльності.

Також це відсутність дотацій і пільг від держави в умовах ризиків і загроз господарювання; незадовільні умови для отримання короткострокових кредитів та позик; бюрократичні корупційні перешкоди для розвитку підприємства; відсутні або не ефективні дорадчі служби в регіоні [7, с. 25]. Це дефіцит кваліфікованих фахівців та менеджерів та небажання молодих спеціалістів повертатися у господарство для працевлаштування. Це і недосконала система маркетингу, логістики, реалізації та збуту продукції; недосконала організація діяль-

ності, розподілу повноважень та обов'язків, документообігу й інформаційного забезпечення управління.

Впровадження у виробництво нових технологій потребують радикального оновлення технічного забезпечення. Навіть розуміючи це, у ПСП "Україна" не можуть дозволити у зв'язку з високою ціною останніх. Грошові засоби, які є в розпорядженні господарства, дозволяють здійснювати типовий процес виробництва без додаткового залучення елементів новітніх технологій. Тобто, підприємство має замкнутий цикл проблем: дефіцит бюджету розвитку не дозволяє функціонувати належним чином, а відсутність розвитку стримує підвищення результативності діяльності.

Поліпшити рівень забезпеченості фінансовими ресурсами підприємство може за рахунок залучення банківського кредитування. Але умови надання банківських кредитів для аграрних товаровиробників є малопривабливими. Зокрема, середня ставка річних за кредитами (гривневими) з урахуванням банківських сукупних послуг (страхування, банківське обслуговування та ін.) досягає 30% річних. При цьому рівень рентабельності діяльності підприємства у 2022 р. становив від 27,1 % до 45,1%. Тобто, використання кредитних коштів у діяльності ПСП є не завжди доцільним, оскільки отриманий прибуток від їх використання не покриє суму заборгованості за їх надання або покриє лише на 1/3.

Більш прийнятними для аграрних товаровиробників у цій ситуації є державні програми виділення цільових коштів для придбання техніки, обладнання, будівництва виробничих та обслуговуючих об'єктів. Проте такі програми в останні роки не фінансуються, або виділених з бюджету коштів недостатньо для забезпечення потреб таких суб'єктів господарювання. Таким чином, повноцінне фінансове ресурсне забезпечення аграрного виробництва не окуповується вартістю валової продукції.

Найближчі перспективи розвитку ПСП "Україна" із впровадженням в їх організаційну структуру елементів інноваційного, соціального, логістичного менеджменту та маркетингу доцільно узгоджувати із перевагами виробничого та/або обслуговуючого кооперування із тотожними аграрними підприємствами, а також орендодавцями. Необхідно активно розвивати цей напрям поряд з інтеграційними процесами в організаційній структурі підприємства та на рівні галузей і регіонів. Особливо це цінне в теперішніх умовах, коли державна фінансова підтримка відсутня або скорочена до мінімуму.

Таблиця 1. SWOT-аналіз сильних і слабких сторін розвитку ПСП "Україна", 2022 р.

Сильні сторони	Слабкі сторони
Законодавство: державне регулювання та підтримка діяльності Природні ресурси: наявність якісних родючих земель, сприятливі агрокліматичні умови Трудові ресурси: повна забезпеченість трудовими ресурсами і фахівцями Маркетинг: постійний опит на зерно та насіння соняшнику, ріпак, м'ясопродукти Логістика та інфраструктура: близькість до залізничних та автошляхів сполучення, малих і великих міст як центрів збуту продукції	Фінансові ресурси: високий банківський відсоток за користування кредитом, відсутність державної підтримки Ринкова інфраструктура: нерозвинений місцевий ринок сільськогосподарської продукції, високий рівень логістичних витрат Виробництво: низький рівень механізації Соціальна політика: інтенсивні міграційні процеси сільських жителів до міст та закордон Маркетинг: розміри підприємства не дають змогу формувати великі товарні партії зерна та насіння соняшнику для торгівлі на біржі на постійній основі, недоліки якісного логістичного забезпечення постачання продукції на внутрішньому ринку
Можливості	Ризики
Кон'юнктура національного та світового аграрних ринків: зростання попиту на екологічну (органічну) продукцію, розвиток ринку біопалива Інновації: збільшення попиту на інновації на аграрному ринку Інвестиції: зростання привабливості галузі через диверсифікацію на рентабельність виробництва Освіта дорослих: навчання, підвищення кваліфікації, робота з дорадчими службами	Виробництво: продукція підприємства не завжди відповідає світовим та європейським стандартам якості Інфраструктура: не системне інвестування в розвиток сільськогосподарської та загальної інфраструктури Навколишнє середовище: виснаження ґрунтів через недотримання сівозмін, інтенсивні технології та ін. Соціальне середовище: старіння й виїзд населення, незадовільні умови праці, низькі доходи й рівень та якість життя Цінова ситуація: дуже сильна інфляція, девальвація гривні, нестабільні ціни на внутрішньому та зовнішньому аграрних ринках

Тому тільки спільними зусиллями кілька підприємств можуть придбати сучасну дорогу техніку, яка їм необхідна або організувати логістичний ланцюг поставок матеріальних ресурсів чи відвантаження товарних партій продукції у співпраці з товаровиробниками — господарствами населення [8—10]. Сильні та слабкі сторони розвитку підприємництва в сільській місцевості, його можливості та загрози відображені в таблиці SWOT-аналізу (табл. 1). Їх всебічне врахування дає підстави для прогнозування можливих сценаріїв розвитку у перспективі, у т.ч. щодо впливу організаційної структури на здійснення інноваційної діяльності з метою конкурентоспроможного розвитку.

Враховуючи результати проведеного SWOT-аналізу (табл. 1), особливо щодо слабких сторін нинішньої діяльності ПСП "Україна", для уникнення можливих ризиків у перспективі, створення сприятливих умов для розвитку аграрного підприємництва пропонуємо за основу взяти останній сценарій розвитку подій. Такий підхід найбільше відповідає інтересам сільського населення, суб'єктам малого підприємництва та державній політиці регіонального розвитку, оскільки орієнтується на ризики та їх подолання.

Важливим чинником, що забезпечує ефективність функціонування підприємства, є організація логістичної або заготівельно-збутової діяльності. Логістична діяльність формує раціональний рух матеріально-технічних, інформаційних і фінансових потоків, що забезпечує отримання позитивного ефекту. Діюча

практика управління закупівлями, формування матеріально-ресурсного забезпечення та організація складського господарства й реалізації продукції в ПСП "Україна" не містить системної логістики в їх організації та не відповідає вимогам сьогодення.

Система логістичного менеджменту в ПСП повинна зумовлювати комплексне, систематизоване функціонування логістичних структур. Вони мають відповідати конкретним функціям і цілям логістичного призначення згідно місця застосування та соціально-економічних й організаційно-технічних умов свого формування. Також йдеться про врахування принципів та напрямів логістичної інтенсифікації їх доцільного розвитку, дотримання оптимальних значень ефективності та раціональності функціонування логістичних систем, які сформовані в процесі проектування [11, с. 87].

При цьому вказані параметри з урахуванням галузевих особливостей сільського господарства, як би точно вони не були передбачені при плануванні логістичної системи, через певний час повинні бути скориговані. Це доречно, тому що система логістики, враховуючи зовнішні зміни середовища та внутрішню ситуацію підприємства, повинна бути мобільною та адаптивною до змін. Отже, на додаток до зазначених вище вимог, менеджмент аграрного підприємства повинен сприяти модернізації та інтенсифікації логістики шляхом поглиблення адаптаційних змін, які інформаційно обґрунтовані.

Таким чином, логістична складова організаційної структури досліджуваного аграрного

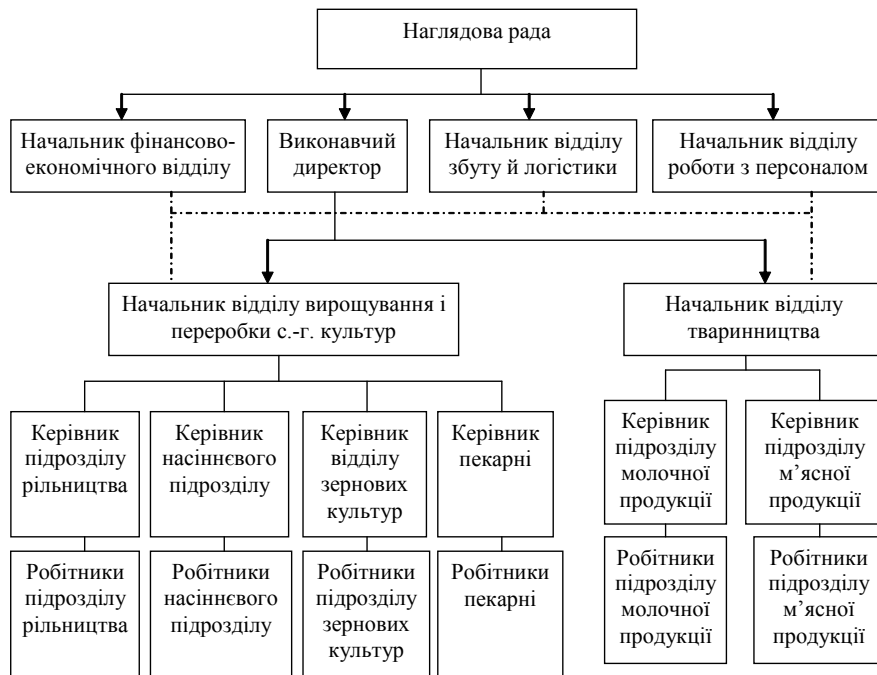

Рис. 2. Проект реорганізації організаційної структури ПСП "Україна"

підприємства є вагомим чинником забезпечення ефективності його функціонування та здійснення інноваційної діяльності й, одночасно, важливою сферою для впровадження інноваційних проєктів щодо технологій зберігання готової продукції, перевезень і спеціалізованого транспорту для цього, продажів. Тому ми пропонуємо реорганізувати організаційну структуру ПСП "Україна" наступним чином (рис. 2).

Виокремлення логістичного та інших підрозділів в організаційній структурі ПСП, зміна функцій керівництва, введення нових посад та впровадження інновацій у процесі реструктуризації дозволить більш виважено приймати й управлінські рішення завдяки оптимізації сфер відповідальності управлінського персоналу, систем планування та прогнозування. При цьому в подальшому логістичний підхід в системі управління значною мірою сприятиме досягненню поставлених цілей підприємства з урахуванням змін зовнішнього середовища.

У процесі дослідження було виявлено також і недоліки в системі внутрішнього управлінського документообігу (накази, розпорядження, постанови) в ПСП. Насамперед, спостерігається відсутність письмової фіксації та відображення в ньому наказів та розпоряджень. Багато з них до виконавців зі сторони власника або керуючих доводяться усно. Це спричиняє погану виконавську дисципліну, невпевненість працівників у свої повноваженнях, нерішучість і навіть бездіяльність.

Для групування основних напрямів діяльності та підвищення ефективності управління нею необхідно систематизувати процеси управління на рівні адміністративного персоналу [12—14]. Вдосконалення системи управління буде направлено на збереження та достовірність важливої інформації як основи виконання управлінських рішень; обґрунтованість інформаційних потоків; забезпечення чітких посадових інструкцій та їх виконання.

Мова йде про утворення посади директора з розвитку, інновацій та маркетингу або надання цих функцій виконавчому директору й наглядовій раді; підрозділу з логістики, збуту та маркетингу; організаційне забезпечення диверсифікації діяльності для конкурентоспроможного розвитку через утворення підрозділу з переробки (пекарня, м'ясний цех, сироварня; виробничо-побутові послуги; підрозділу ужитково-прикладного мистецтва; еколого-природоохоронний підрозділу з функціями ландшафтного дизайну й облаштування сільських територій; фірмових магазинів або лотків). Вагомим елементом оптимізації організаційної структури та підвищення її ефективності обґрунтовано автоматизацію та цифровізацію підрозділу з облікової і планово-фінансової роботи; договори, продажі, перевезення з використанням мережі інтернет, спеціалізованих платформ та прямих зв'язків.

Також доцільно існуючі підрозділи надати в якості виробничих філій кафедр та інших на-

вчально-наукових підрозділів аграрних університетів; баз виробничих і переддипломних практик з впровадженням їх рекомендацій у практику господарювання; для участі у магістерських програмах по системі дуальної освіти [15, с. 7129]. Вказані заходи посилять впливовість розпоряджень власника та керівництва підприємства, забезпечать системність виконання та структурованість бізнес-процесів. Це дозволить раціонально й ефективно використовувати трудові, фінансові та інші види ресурсів.

ВИСНОВКИ

Аграрні підприємства, як і всі інші суб'єкти господарювання, можуть ефективно функціонувати, впроваджувати інновації та забезпечувати конкурентоспроможний розвиток за наявності раціональної організаційної структури. Добре розроблена та впроваджена у практику діяльності, організаційна структура забезпечує якісну організацію і чітку послідовність функціонування підприємства; дозволяє: організувати роботу; збільшити ефективність; управляти персоналом; впроваджувати необхідні інновації, щоб збільшувати продуктивність, знизити витрати. Організаційна структура й управління інноваційною діяльністю повинні функціонувати в одній площині. Тобто, управлінські завдання, що стоять перед організаційною структурою управління змінами, повинні бути похідними від цілей, що стоять перед аграрним підприємством загалом та перед кожним його функціональним підрозділом зокрема.

Література:

1. Уткіна Ю.М., Остапюк Б.Я. Інноваційний розвиток у механізмі забезпечення глобальної конкурентоспроможності підприємств. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. № 61. С. 167—173.
2. Ігнатенко М.М., Леваєва Л.Ю., Романюк І.А. Інформаційне забезпечення організаційно-економічних пріоритетів розвитку фермерських господарств і сільськогосподарських підприємств. Ефективна економіка. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7854> (дата звернення: 12.11.2023).
3. Мармұль Л.О., Величко Т.Г., Рогатіна Л.П. Стратегічне управління фінансово-економічною безпекою аграрних та харчових підприємств. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2016. № 2 (34). С. 47—51.
4. Вініченко І.І., Дьяченко Н.К., Лапа В.О. Інформаційне забезпечення управління кадро-

вим потенціалом аграрних підприємств. Агросвіт. 2021. № 5—6. С. 34—41. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/5-6_2021/6.pdf (дата звернення: 12.11.2023)

5. Шпикуляк О.Г., Ігнатенко М.М., Швець А.А. Концептуальні оцінки реалізації засад інклюзивного розвитку сільських територій за участі агрохолдингових інтегрованих формувань. Економіка АПК. 2021. № 3. С. 97—111.

6. Квятко Т.М., Мандич О.В., Сєвідова І.О., Бабко Н.М., Романюк І.А., Вітковський Ю.П., Микитась А.В. Маркетингові дослідження: навч. посібник. Харків: ХНТУСГ, 2020. 163 с.

7. Кирилов Ю.Є., Желудько К.В. Прогнозування конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств у системі формування їх конкурентних стратегій. Економіка АПК. 2021. № 11. С. 23—29.

8. Мармұль Л.О. Принципи та механізми управління й регулювання розвитку трудових ресурсів аграрних підприємств. Економічний вісник університету. Вип. 40. 2019. С. 25—31.

9. Постол А.А., Кривець Ю.М. Розвиток вітчизняних аграрних підприємств на основі нових форм, методів та інструментів державного регулювання й підтримки. Агросвіт. 2018. № 11. С. 8—11.

10. Ігнатенко М.М. Формування інформаційної безпеки підприємств і організацій в умовах автоматизації обліку та фінансової звітності. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2017. № 4. С. 84—88.

11. Мармұль Л.О., Коваленко І.В. Державне регулювання інвестиційної діяльності переробних підприємств агропромислового комплексу. Економіка АПК. 2008. № 12. С. 62—69.

12. Сєвідова І.О., Мандич О.В., Квятко Т.М., Бабко Н.М., Романюк І.А. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. Харків: ХНТУСГ, 2020. 200 с.

13. Vinichenko I.I., Hranovska V.H., Kryukova V.M., Komska M.M., Voloshchuk V.V. Diagnostic of Anti-Crisis Stability of Agribusiness Entities at Introduction of Innovations into the Cycle of Production. International Journal of Agricultural Extension, № 9 (5), 2021. Pp. 141—159.

14. Pakhucha E., Sievidova I., Babko N., Romanuk I. et al. Investigating the impact of structural changes: the socio-economic security framework. European Journal of Sustainable Development. 2023. Vol. 12. Is. 1. Pp. 180—198.

15. Ihnatenko M., Antoshkin V., Krukovska O., Malyshko V., Marmul L. Social Investments as the Highest Manifestation of Implementation of Social Responsibility of the Companies of Agribusiness.

International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE), Vol. 8, Issue-3, September 2019. P. 7124—7132.

References:

1. Utkina, Yu. and Ostapyuk, B. (2018), "Innovative development in the mechanism of ensuring global competitiveness of enterprises", *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 61, pp. 167—173.

2. Ihnatenko, M.M. Levayeva, L.Yu. and Romaniuk, I.A. (2020), "Information support of organisational and economic priorities of development of farms and agricultural enterprises", *Efektivna ekonomika*, vol. 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7854> (Accessed 12 November 2023).

3. Marmul', L.O. Velychko, T.H. and Rohatina, L.P. (2016), "Strategic management of financial and economic security of agrarian and food enterprises", *Visnyk Berdyans'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*, vol. 2 (34), pp. 47—51.

4. Vinichenko, I.I. D'yachenko, N.K. and Lapa, V.O. (2021), "Information support for the management of personnel potential of agrarian enterprises", *Ahrosvit*, vol. 5—6, pp. 34—41, available at: http://www.agrosvit.info/pdf/5-6_2021/6.pdf (Accessed 12 November 2023).

5. Shpykulyak, O.H. Ihnatenko, M.M. and Shvets', A.A. (2021), "Conceptual assessments of the implementation of the principles of inclusive development of rural areas with the participation of agricultural holding integrated formations", *Ekonomika APK*, vol. 3, pp. 97—111.

6. Kvyatko, T.M. Mandych, O.V. Syevidova, I.O. Babko, N.M. Romaniuk, I.A. Vitkovs'kyi, Yu.P. and Mykytas, A.V. (2020), *Marketynhovi doslidzhennya* [Marketing research], KHNTUSH, Kharkiv, Ukraine.

7. Kyrylov, Yu.Ye. and Zhelud'ko, K.V. (2021), "Forecasting the competitive development of agricultural enterprises in the system of forming their competitive strategies", *Ekonomika APK*, vol. 11, pp. 23—29.

8. Marmul, L.O. (2019), "Principles and mechanisms of management and regulation of development of labor resources of agrarian enterprises", *Ekonomichnyy visnyk universytetu*, vol. 40, pp. 25—31.

9. Postol, A. and Krivets, Yu. (2018), "Development of domestic agrarian enterprises on the basis of new forms, methods and instruments of state regulation and support", *Agrosvit*, vol. 11, pp. 8—11.

10. Ihnatenko, M.M. (2017), "Formation of information security of enterprises and organizations in the conditions of automation of

accounting and financial reporting", *Visnyk Berdyans'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*, vol. 4, pp. 84—88.

11. Marmul, L.O. and Kovalenko I.V. (2008), "State regulation of investment activities of processing enterprises of the agro-industrial complex", *Ekonomika APK*, vol. 12, pp. 62—69.

12. Syevidova, I.O. Mandych, O.V. Kvyatko, T.M. Babko, N.M. and Romaniuk, I.A. (2020), *Konkurentospromozhnist' pidpryyemstva* [Competitiveness of the enterprise], KHNTUSH, Kharkiv, Ukraine.

13. Vinichenko, I.I. Hranovska, V.H. Krykunova, V.M. Komska, M.M. and Voloshchuk, V.V. (2021), "Diagnostic of Anti-Crisis Stability of Agribusiness Entities at Introduction of Innovations into the Cycle of Production", *International Journal of Agricultural Extension*, vol. 9 (5), pp. 141—159.

14. Pakhucha, E. Sievidova, I. Babko, N. Romaniuk, I. et al. (2023), "Investigating the impact of structural changes: the socio-economic security framework", *European Journal of Sustainable Development*, vol. 12, no. 1, pp. 180—198.

15. Ihnatenko, M. Antoshkin, V. Krukovska, O. Malysko, V. and Marmul, L. (2019), "Social Investments as the Highest Manifestation of Implementation of Social Responsibility of the Companies of Agribusiness", *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*, vol. 8, no. 3, pp. 7124—7132.

Стаття надійшла до редакції 14.11.2023 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net

 viber: +38 050 3820663